

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Zaamslag; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; Ds. P. van Zonneveld, Driebergen; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

” , die zal Ik van deze dag af zegenen.

Haggai 2 : 20b.

Van de profeet Haggai weten we eigenlijk niets anders dan zijn korte profetisch boek. Over zijn persoonlijke omstandigheden is ons niets bekend. Wij kennen hem alleen uit zijn boodschap.

Haggai profeteerde onder de ballingen, die in het jaar 520 voor Christus uit Babel waren teruggekeerd naar Jeruzalem. Daar troffen ze aan: een verwoeste stad en een tempel, die in puin lag. Het was alles even triest. Maar ze gaan aan het werk. Er moet toch wat gebeuren. Buiten de stad bouwen ze hun huizen. En ze gaan ook het land bewerken. Maar - alles loopt tegen. Het éne jaar hebben ze last van brandkoren. Een volgend jaar staan de vruchten wel goed, maar dan wordt alles door de hagel platgeslagen. En weer een volgend jaar brengt God een droogte over het land, zodat geen enkel gewas de moeite van het zweet van de landman loont.

Natuurlijk heeft dat tot gevolg, dat ze maar een heel karig inkomen hebben. Ze verdienen nog wel redelijk goed, maar alles wordt zo duur dat het schijnt alsof ze hun loon ontvangen in een doorboorde buidel. Het is zo weer op.

En de tempel? Het huis Gods? Ja, die lag daar in puin. En men meende dat het nu ook helemaal niet de tijd was om de tempel weer op te bouwen. Daarvoor ontbraken immers ten enmale de middelen. Daar was toch geen geld voor!

Maar zie: dan komt de profeet Haggai met zijn boodschap van Godswege: "Is het voor ulieden wel de tijd, dat gij woont in uw gewelfde huizen, en zal dit huis (de tempel!) woest zijn?" (hoofdstuk 1 : 4). En hij gaat verder: "Alzo zegt de Heere der heirscharen: Stelt uw hart op uw wegen. Klimt op het gebergte, en brengt hout aan, en bouwt dit huis, en Ik zal een welgevallen daaraan hebben, en verheerlijkt worden." Is het wel de tijd om uw eigen huizen te hebben, en moet dit Huis woest blijven? Ziet ge dan niet, dat dit de oorzaak is van al die tegenslagen en natuurrampen? Zie, het volk dacht: wij hebben geen geld en daarom kunnen we de tempel niet bouwen. Maar de profeet zegt, dat het juist andersom is: U bent arm, omdat u de tempel niet bouwt!

De tegenslagen en natuurrampen kwamen van God, omdat men wel zorgde voor eigen huizen, terwijl men Zijn Huis woest liet. En dat kan de Heere niet verdragen. Hij wil bij Zijn volk de eerste en de allesbeheersende plaats innemen.

Dat verlangt de Heere ook van u en van mij! Hij is niet tevreden met een beetje godsdienst en veel werelddienst. Wijzelf op de eerste plaats en God op de tweede! Ons druk maken, ons inspannen tot het uiterste om het voor onszelf en voor onze kinderen maar zover mogelijk te brengen in de wereld. En dan ten koste van het éne nodige!

Ja, zo zijn we! Terwijl de Heere zegt: "Zoekt eerst het koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid, en al deze dingen zullen u worden toegeworpen!" En: "wat baat het de mens, zo hij de gehele wereld gewint, en hij lijdt schade aan zijn ziel?"

Arme teruggekeerde ballingen: u moet zich bekeren! Omkeren! Eerst de tempel bouwen! Eerst zorgen voor Gods Huis!

En het volk hoort, luistert en gehoorzaamt! Ze gaan de tempel bouwen. Ze beginnen met het leggen van de fundering.

En wat gebeurt er? Wel, nu wordt alles anders! De korenbouw slaagt. De wijnoogst is overvloedig. Alles gaat goed!

Want de Heere zegent! En Haggai mag nu een blijde boodschap brengen. Hij roept het volk om op te merken. Voordat steen op steen gelegd werd aan de tempel des Heeren, was het alles tegenspoed. Want God liet Zijn ongunst gevoelen. Maar nu het volk begonnen is met de tempelbouw, nu gaat het hun ook maatschappelijk goed. Hoor de profeet in hoofdstuk 2 : 19 en 20: "Stelt er toch uw hart op, van deze dag af en opwaarts: van de vierentwintigste dag der negende maand af, van de dag af dat het fundament aan de tempel des Heeren is gelegd geworden, stelt er uw hart op. Is er nog zaad in de schuur? Zelfs tot de wijnstok, en de vijgeboom en de granaatappelboom, die niet gedragen heeft . . die zal Ik van deze dag af zegenen!"

Vanaf de dag, waarop men het werk begon, geeft de Heere Zijn zegen! Hij wacht geen dag langer! Van de vierentwintigste dag van de negende maand af!

. . . . Die zal Ik van deze dag af zegenen!

Leerden we door genade de Heere al de eerste en allesbeheersende plaats in ons leven geven? Werd ons hart al door almachtige genade ingewonnen voor Zijn dienst? Werd Hij al voor ons gemoed: het allerhoogst en eeuwig goed?

In de inleving? En dan ook in de uitleving? Zodat we met de dichter mogen instemmen: "Heere, het is toch waar! Ondanks alle strijd en nederlagen! Het is toch waar: Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten!"

. . . . Die zal Ik van deze dag af zegenen! Nee, dat betekent niet, dat wij dan ook aardse en maatschappelijke voorspoed mogen verwachten. Dat belooft de Heere ons niet. Onze tekst staat in het kader van de oude bedeling, waarin aardse voorspoed dikwijls een teken was van Gods gunst.

Maar wie de tempel des Heeren mag bouwen, wie aan de Heere de plaats mag geven, die Hem alleen toekomt en die Hij wil innemen, zal wel Zijn gunst ervaren. In voor- en tegenspoed!

Die ervaart het: Gods gunst sterkt meer dan de allerbeste spijsen . . .

En ook: 'k Zal Zijn lof, zelfs in de nacht, zingen . . .

En ook: al bezwijkt ook mijn vlees en mijn hart, zo zult Gij nochtans zijn de Rotssteen mijns harten en mijn deel in eeuwigheid!

Al was er geen rund in de stallen . . . ! Die zal Ik van deze dag af zegenen! Om Christus wil!

Ds. Vlietstra.

Van de administratie

In de 14 dagen, waarop deze verantwoording betrekking heeft, werden we weer verblijd met de opgaven van 10 nieuwe abonnees, terwijl we ook f 101,- aan giften ontvingen. Hartelijk dank hiervoor.

We hebben enkele malen ons blad terugontvangen met de mededeling van de P.T.T. "vertrokken" van onze abonnees W.J. van Engeland, Wippendol 13, 7364 BK Beekbergen en H. Uittenbogaard, Zuideinde 88, 2977 XC Goudriaan. Wie kan ons aan de nieuwe adressen van deze abonnees helpen? Belt u ons even? Bij voorbaat dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de Redactie

Van H.K. te S. kwam per bank een gift van f 200,- binnen, bestemd voor de School van Dundas en Hamilton. Hartelijk dank hiervoor.

B.

Uit het land van de Bijbel

30

C. HET BEDRIJFSLEVEN

II. Landbouw en veeteelt.

De veeteelt.

Zo gaan we nu over met onze besprekingen naar de veeteelt.

We willen 't allereerst hebben over de "herder en zijn schapen".

Ja, een schone stof!

Zeker, hier te lande bemerken we dat niet zo, hoewel we toch wel eens zo'n herder met zijn schapen gezien hebben, nietwaar? 't Is altijd weer een treffend gezicht.

Maar in het land Kanaän en in het Oosten is dat een veel meer voorkomend beroep. Daar is een herder een man van "belang", hoewel eenvoudig van aanzien. Ja, spreken we ook niet van de "herders-trouw"?

O, wijst zulk een herder niet heen naar de grote Opperherder, de Heere Jezus Christus, Die getuigen kon van Zichzelf: "Ik ben de goede Herder".

Is u, gel. lezer(es), een schaap van Die Herder geworden? Wij zijn van nature "bokken". Maar nu kan die "Goede Herder" onze "bokken-natuur" door Zijn herscheppend werk veranderen in een "schapen-natuur"! En dat is zo noodzakelijk. Want eens zullen door Hem de schapen van de bokken "gescheiden" worden!

Ja, wat is toch dat volk een "gelukkig" volk, van hetwelk mag gelden:

*"Uw hoop, Uw kudde woonde daar;
Uit vrije goedheid waart Gij haar
Een vriendelijk Beschermmer;
En hebt ellendigen dat land
Bereid door Uwe sterke Hand,
O Israëls Ontfermer!"*

Ja, dat volk geeft de Heere rijke juichensstof en wel tot 't:

*"Om Zijne wond'ren en Zijn lof
Met mond en hart te melden;
Men zag welhaast een grote schaar,
Met klanken van de blijdeste maâr,
Vervullen berg en velden."*

Welnu, van dië Goede Herder en van Zijn schapen geldt 't:

"Mijne schapen horen Mijn stem, en Ik ken ze, en zij volgen Mij."

O, wat een nauwe en tere band legt Hijzelf tussen Hem en Zijn schapen! Zeker, die band kan wel eens "gerekt" worden en zulks door de eigen schuld van die schapen, wanneer zij van Hem **afdwalen**, maar nooit **verbroken**. "En niemand zal ze uit Mijne Hand rukken", zo getuigt Hijzelf.

Maar, laat ons nu nader ingaan op het kostelijke "herderswerk" van die Goede Herder, hetwelk zo treffend is afgebeeld bij de Oosterse herder.

Wij moeten daarbij vooreerst opmerken, dat het beroep van de herder wel een "eervol" beroep was van ouds. Abraham was zelfs een "herdersvorst". De "profeten" en "koningen" werden als "herders" gesteld. In het Nieuwe Testament worden de voorgangers

De Oosterse herder

der gemeente gezien als "herders en leraars". We lezen in Efeze 4 : 11: "En dezelve heeft gegeven . . . en sommigen tot herders en leraars". Ja, zo wordt God Zelf als "Herder" aangeropen.

Zo getuigt David in psalm 23: "De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken." En in psalm 80 vs. 2 spreekt Asaf de Heere aan als "O Herder Israëls!" Ja, zo noemt Christus Zichzelf de "GOEDE HERDER", zoals we reeds opgemerkt hebben.

Was dus de Oosterse herder een man van "belang", anderzijds was hij toch iemand, die er zo heel eenvoudig uitzag: Dat bleek uit zijn kleding.

Hij droeg een gewoon en betrekkelijk ruw onderkleed, zoals boeren droegen. Over zijn onderkleed droeg hij een mantel, welke hij's nachts gebruikte als deken. Zij was van "kemelshaar". Johannes de Doper droeg zulk een mantel, zoals we lezen in Mattheüs 3 vs. 4. Het onderkleed werd toegesloten met een riem, de "gordel". Aan deze gordel hing een stevige "knuppel", meestal van wilgenhout en ongeveer 60 cm. lang. De ronde kop was met spijkers beslagen, want zo diende die knuppel als een geschikt "verdedigingswapen" voor de herder om het roofgedierte af te slaan, alsook de dieven, zoals Johannes schrijft in zijn Evangelie, hoofdstuk 10 : 10: "De dief komt niet, dan opdat hij stele en slachte en verderve."

Zo waren er voor de herders veel gevaren verbonden aan het leiden van hun kudde. En dat waren o.m. de hyena's en de jakhalzen, maar ook niet minder gevaarlijk de "schorpioenen", de "lammergieren", ja de slangen en adders! Die verscholen zich tussen de rotsen en aan de kant van de paden.

Dat lezen we bijvoorbeeld van de stam van "Dan", waarvan vader Jacob sprak op zijn sterfbed, toen hij zijn zonen zegende en hun toekomst voorspelde. Toen sprak hij van zijn zoon Dan:

"Dan zal zijn als een slang aan de weg, een adderslang nevens het pad, bijtende de verzenen des paards, dat zijn rijder achterover valle."

Zeer opmerkelijk was het, dat Jacob hier even rustte en uitriep: "Op Uwe zaligheid wacht ik, Heere!"

't Was alsof Jacob bij het zien door profetisch licht van deze geweldige strijd, dat hij zijn troost zocht in de "zaligheid", welke hem wachtte!

Maar, Paulus noemde ook bij al de gevaren, voor welke de herders vaak stonden, n.l. de aanvallen van de wolven op de schapen. Want zo sprak hij bij zijn afscheid van de ouderlingen te Efeze:

"Want dit weet ik, dat na mijn vertrek zware wolven tot u inkomen zullen, die de kudde niet sparen." Handelingen 20 vs. 29.

Ontroerend was ook de uitspraak van Jezus Zelf, welke we lezen in Lukas 21 vers 17: "En gij zult van allen gehaat worden om Mijns Naams wil."

Ja, het ergste is wel, dat daarbij zelfs ook betrokken zullen zijn "ouders" en "broeders"! Want dat lezen we in vers 16 van datzelfde hoofdstuk:

"En gij zult overgeleverd worden van ouders en broeders en magen en vrienden en zij zullen er sommigen uit u doden."

O lezer(es)! Zien wij in onze tijd niet reeds heel duidelijk, dat wij al meer hiernaar toe leven?

En daarom! O, laten we toch ernstig achtgeven op deze tekenen der tijden, ja, dat we

onze zielen zouden uitdragen als een buit. Daarom heeft Christus eens tot Zijn discipelen en in hen tot Zijn ganse Kerk gezegd: "En hetgeen Ik u zeg, dat zeg allen: Waakt!" Zie Marcus 13 vs. 37.

Ja, wat is het dan een bijzondere vertroosting voor Gods Sion, dat Christus de grote en getrouwe OPPERHERDER is van al Zijn schapen, van Wien het zeker zal gelden:

"Houd Christus Zijne Kerk in stand,
Laat dan de hel vrij woeden!
Gezeten aan Gods Rechterhand,
Zal Hij haar steeds behoeden!"

Want Hij heeft dat zo rijk versterkend verzekerd:

"Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde!"

O, zijn we zulk een schaap van Zijn kudde geworden?

Ja, bedenken we het, dat eens de schapen van de bokken zullen gescheiden worden, zoals we opgemerkt hebben. En die scheiding zal reeds plaatsvinden bij het sterven.

O, daarom: "behoud u om uws levens wil!"

Dr.

v.L.

Bezinning op de prediking

5. Geen punt er achter

In vier artikelen hebben we aandacht gegeven én aandacht gevraagd voor de brochure van de Calvijn-kring "Bezinning op de prediking". Door omstandigheden kon ik niet een laatste artikel voor het vorige nummer van ons blad gereedmaken. Dat wordt het dan nu. Voor deze laatste maal wil ik vooral letten op de vraag of dit geschrift ook betekenis kan hebben voor de toekomst. Ik ben ervan overtuigd, dat dit alleen kan als er geen punt achter komt te staan. Er zijn al heel wat getuigenissen geweest binnen allerlei kring, die heel wat hebben gezegd en voor een korte tijd beroering hebben verwekt, maar die uiteindelijk weinig hebben nagelaten. Er kwam een punt achter en je hoorde er later niets meer van. Het zou diep te betreuren zijn, als het met dit "getuigenis" dezelfde weg gaat.

Dezer dagen sprak ik met één van onze predikanten over deze uitgave. Hoewel hij het niet eens was met veel, dat er als bezwaar naar voren komt, vond hij het wel goed en nodig om erover te spreken met zijn kerkeraad. "Maar", zei hij, "ik zal het nooit doen aan de hand van deze brochure, er zijn wel betere referaten". Ik meen te mogen zeggen: dat heeft de Calvijn-kring met deze brochure niet bedoeld. Geen referaat over de prediking, maar een getuigenis van veront-rusting over preken, die gehouden worden en anders moeten zijn. Een referaat kan breed besproken worden. In zekere zin geldt dat van dit geschrift ook wel, maar uiteindelijk gaat het hier om méér. Het gaat om bezinning, om herleying van de zuivere prediking. Dat vraagt om een duidelijk antwoord. Daar is men het mee eens of niet. Daarom heb ik het ook zó besproken: niet in het afwegen van wat er allemaal in staat. dan heb ik hier en daar ook wel een andere gedachte als hier verwoord wordt. Maar zó heb ik deze brochure niet genomen. De klacht heb ik er in gehoord: de prediking in onze kerken doet tekort op meerdere plaatsen aan wezenlijke elementen, die in Gods Woord en belijdenis duidelijk spreken. Van zo'n klacht, die door meerdere predikanten is geuit en die vertolkt wat er leeft in een belangrijk deel van onze kerken, kunnen we ons zo maar niet afmaken.

Voortgaande bezinning

Bezinning wordt gevraagd. Het gaat dan om bezinning op de prediking. Het is een goede zaak, als dit gebeurt aan de hand van het gemis, dat hier geconstateerd wordt. Toch geloof ik, dat er nog een andere bezinning nodig is, n.l. op de oorzaken van de vervlaking in de bediening van Gods Woord, die wordt aangegeven. Ieder, die deze uitgaven leest, zal toch als vanzelf de vraag stellen: hoe komt het dat er zo gepreekt wordt? Het gaat tenslotte toch niet om zaken, die verschillend beoordeeld kunnen worden, om een andere toonzetting in de prediking. Het gaat om ingrijpende zaken. Wie het laatste hoofdstukje leest over het gewicht der prediking moet toch wel zeggen: het is niet gering, als het gewicht van de eeuwigheid niet doorklinkt!

"De nood van de kerk is de nood van de prediking". Zo is het opschrift boven het

eerste stuk. Vanuit dit gegeven heeft men ongetwijfeld over de prediking gesproken. Wie zal het ontkennen dat er een betrekking is tussen kerk en prediking. Het gaat niet goed met de kerk, als het mis gaat met de bediening van Gods Woord. Echter die nood kan toch niet losgemaakt worden van de geestelijke situatie van de kerk, de vervreemding van God en Zijn Woord, het gemis van de tegenwoordigheid van God Zelf. In feite is dat de eigenlijke nood zelf. Waar de geestelijke situatie verschaalt moet - hoe dan ook - de prediking verschrallen.

Ik denk aan de predikers zelf: hoe kunnen we verwachten dat zij de wezenlijke elementen, waarom het gaat, in hun prediking laten doorklinken als ze zelf vreemd zijn van die dingen. Ik denk ook aan de kerkeraden: moeten we het niet eerlijk zeggen dat er zo weinigen zijn in onze tijd, die tot geestelijk onderwijs zijn van de predikanten? Ik weet het uit eigen praktijk hoe ouderlingen voor mij gebruikt zijn om het geestelijk element in de prediking te vertolken. Vaak is het zo in de laatste tijd - ik krijg tenminste de indruk - dat men een jonge dienstknecht óf uitbundig prijst óf met het grofste geslacht te lijf gaat. Een gesprek na de dienst, waarbij in bewogenheid op het gemis in de prediking gewezen wordt of eens gevraagd wordt hoe er het er met de dominee zelf voorstaat, blijft meest achterwege. Nooit zal ik vergeten, hoe een ouderling uit één van mijn eerste gemeenten, nadat ik een tijd gehad had van een "ruime" bediening voor mezelf en dat veranderd was en dit uiteraard in beide gevallen wel te merken was, juist in die laatste tijd zomaar opmerkte na de dienst: "ik denk wel eens, hoe zou het met onze dominee zijn?" Wat een wijsheid: niets gezegd in die "goede" tijd, wel in de andere! Met dit alles wil ik natuurlijk niet zeggen dat een dominee af moet hangen van gevoelige genade. Hij moet het Woord bedienen naar Gods opdracht. Het gaat maar om het onderwijs, dat hij van een ouderling kan krijgen. En dat wordt - al weer als ik me niet vergis - zo weinig gegeven. Nog één ding wil ik in dit verband opmerken: waar is het onderwijs, terwille van een werkelijk geestelijke prediking van Gods Woord, vanuit de gemeente? Ik wil niet zeggen dat het er niet meer is.

Verre van daar. Toch: je hoort er niet zoveel van dat in de gemeente mensen, gedrongen door wat ze missen in de prediking met hun predikant spreken en nog meer voor hem op de knieën voor Gods aangezicht worstelen. Ik weet het: er zijn dominees, die gelijk zo'n gesprek af laten weten. Er zijn ook veel leden, die het gelijk af laten weten en bij het minste gelijk ergens anders heenlopen. Maar zeker is het nuttig als er in de gemeente van die "kleine professoren" (Schortinghuis) zijn. Het behoort ook tot een soort gemeente-beschouwing, dat velen daarvan niet meer willen weten. Sommigen kijken je al vreemd aan, als je zegt dat er in deze of die gemeente nog meerderen zijn, die God vrezen. Daar mag je eigenlijk niet over praten!

Misschien vraagt u zich af, waarom ik deze dingen noem: predikers, die er zelf vreemd van zijn, ouderlingen en diakenen, die er niet van spreken, gemeenten, waarin geen geestelijk onderwijs is. . . Dat zijn nu symptomen van de geestelijke verschraling, van de geestelijke armoede, die de rechte prediking niet nuttig zijn. U zegt misschien: God schenkt die Zelf. Dat is helemaal waar, maar het gaat toch niet buiten deze dingen om.

Waar het me nu om gaat is: wie het over de nood van de prediking heeft zal niet kunnen voorbijgegaan aan deze nood, die op velerlei erf te vinden is. Dan moeten we ook vragen stellen als: hoe is het met het aannemen van studenten?, hoe is het bij de classicale examens? Hoe wordt er geoordeeld, als er kandidaten voor de kerkeraad gesteld worden? Hoe is het met de toelating tot het Heilig Avondmaal? Graag teken ik bij de laatste vraag aan, dat ik dan denk aan het huisbezoek, dat toch zeker moet gaan over de vraag aan degenen, die ten Avondmaal gaan: hoe was het? Ik dacht dat in die vragen ook aanwijzingen liggen, die bepalend zijn voor de vraag: hoe komt het dat er op meerdere plaatsen zo gepreekt wordt?

Het is misschien mogelijk, dat men vanuit de Calvijn-kring daar eens aan denkt. Ik bedoel: een nadere bezinning op de factoren, die mede bepalend zijn voor het gemis in de prediking. Daarbij denk ik ook aan de vervreemding van de kernzaken van onze belijdenis. Wordt er niet duidelijk aanleiding

toe gegeven in onze kring? En juist in de prediking komt het uit, dat de belijdenis zo weinig leeft. Nog altijd heeft het woord van Ds. G. Boer waarde - zie "De Gereformeerde Gezindte nu en in de toekomst" blz. 172: "Alles wat in de belijdenis voorhanden is en wat niet of niet meer in de prediking van nu wordt verkondigd als de schat van het Evangelie, dat wordt - kerkelijk gezien - slapend bezit. Wanneer het zich uitbreidt, wordt het vergeten bezit. Daarbij blijft het niet. Want slapend bezit en vergeten bezit, wordt bestreden bezit en straks geëlimineerd bezit".

Beleving en uitzicht

Graag zeg ik nog aan het eind van deze bespreking, dat ik blij ben met deze brochure, niet met de oorzaak. Het gaat nu om de beleving juist voor degenen, die helaas moeten zeggen: deze tekening van de prediking van diverse predikanten is niet ten onrechte. Wij zullen ons moeten wachten voor zelfgenoegzaamheid en voor een prediking, die alleen maar de "termen" kent zonder dat de kracht van het genadeleven erin is. Er is ook in onze gemeenten en bediening zoveel, dat niet voor God kan bestaan. In ootmoed de nood van de kerk beleven voor Gods aangezicht is allereerst nodig. Daar wordt het gebed geboren om wederkeer van de Heere en Zijn gunst.

De Heere zal niet achterblijven, waar er geworsteld wordt voor Zijn troon met de nood van de kerk. Hij heeft het in het verleden betoond, dat Hij door Zijn Geest predikers bereidt, die de volle raad Gods gepreekt hebben en ten zegen zijn gesteld. Het is nog altijd Dezelfde, Die op het gebed wonderen doet.

D. Slagboom.

Ds. Tamminga

Ds. Schouls, een schoonzoon van Ds. Tamminga, zond me de advertentie omtrent het overlijden van deze ook onder ons bekende prediker. Tot heden heb ik nog niets uit Canada ontvangen omtrent het heengaan en de begrafenis, zoals ik na het overlijden gevraagd had. Maar de postverbindingen zijn niet al te goed. Ik hoop later in de gelegenheid te zijn om in ons blad op te nemen, wat nu nog niet in mijn bezit is. Ds. Schouls schreef me echter een en ander in zijn brief. Dat wil ik hier vermelden. Hij schreef als volgt: Het is niet met enkel verdriet dat we u dit berichten. Er is ook een diepe vreugde en dankbaarheid. Vreugde omdat we mogen weten dat Vader door God verlost is. Dankbaarheid voor wat hij voor ons geweest is. De laatste maanden waren zwaar en soms donker voor hem. Hij klaagde haast nooit over zijn ziekte - wel was het vaak erg donker voor hem. De vijand liet hem niet los. Er was de zelfaanklacht die alleen een dienaar des Woords kan kennen: Heb ik God altijd de eer gegeven? Was het niet vaak eigen werk? En de genade die ik anderen zo vaak verkondigde, deel ik er zelf wel in? Al zulke vragen en meer belastten hem. Maar toch heeft de Heere hem nooit zonder tekenen van Zijn gunst gelaten. Vooral de laatste weken was er een stille rust en een vooruitzien naar de volle zaligheid. De woorden van de Psalmist in 16 : 6 en 17 : 15 waren hem tot troost - het laatste speciaal in de berijmde vorm. Alhoewel hij de laatste twee dagen weinig kon spreken gaf hij toch een vast "Ja" op de vraag van Ds. Baars of het vrede was. En toen ik hem vroeg of hij naar het einde uitzag zei hij, op de hem zo karakteristieke wijze "I am quite satisfied". We waren dinsdag de hele dag bij hem (Margreet en ik) vooral om Corrie en Hennie wat rust te geven. We gingen laat in de middag naar huis om naar onze oudste dochter te zien; die ligt met "mononucleosis" (Een soort bloedziekte - niet gevaarlijk - wel lastig en vermoeiend) en stapten om 20 voor 9 in Burlington weer in huis. Op dat zelfde moment had Vader een soort stuip en stierf hij. Hij ging zo zacht heen dat we het eerst niet eens zeker wisten. Hennie kon geen pols meer vinden. Ik dacht nog iets te voelen maar kan me best vergist hebben. Zo is dan ook deze Jacob de Jordaan overgegaan.

Ik dacht dit u te schrijven omdat ik weet dat Vader u en uw blad erg toegenegen was. Moge de Heere u ook verder in alles goed en nabij zijn en u velen tot zegen maken, vooral door de zuivere verkondiging van het Woord. Vader preekte zo graag een rijke Christus

voor arme zondaren. Ik tracht het ook te doen - niet hem imiterende maar wel in de dienst van hetzelfde Evangelie, tot eer van dezelfde Koning.

Met hartelijke broedergroeten, uw Carl Schouls.

Het doet ons goed het bovenstaande te kunnen opnemen, in de vaste overtuiging, dat verschillende lezers van ons blad naar een dergelijk bericht uitzien.

B.

De prediking van Ds. H. de Cock (4)

We hebben gezien dat de Cock waarschuwde in prediking en geschrifte. Wat hij predikte werkte door in zijn geschriften en wat hij schreef zal ook veelszins te horen zijn geweest in zijn prediking. Vandaar dat we de vorige keer reeds schreven over zijn geschrift "Ernstige en hartelijke toespraak aan mijne landgenoten, in den zorgvolle en droevige dagen, vooral met betrekking hunner eeuwige belangen." Hij wijst op godsdienstige tijdschriften waarin de grootste ketterijen te vinden zijn. Om u een indruk te geven hoe schrikwekkend de toestand was willen wij een enkel citaat geven. "Daar wordt Gods vrijmachtige verkiezing en verwerping, hetwelk onze vadersen beschouwden als een van de grondstukken van de waarachtige dienst van God, waardoor de menselijke werkheiligheid op het krachtigst beteugeld wierd, uitgekreten als eene leer, vervreemd van Gods Woord, schoon onze vadersen meenden, gelijk ook ieder zien kan, die oogen heeft om te zien, "dat deze leer der goddelijke verkiezing naar Gods wijzen raad door de profeten, Christus zelf en de Apostelen, zoowel in het Oude als in het Nieuwe Verbond gepredikt is, en daarna in de Heilige Schriften voorgesteld en nage-laten;" en God beschuldigd, wanneer Hij zoo is, (gelijk zulks ontwijfelbaar uit Zijn Woord blijkt), als een partijdig vader, als een verschrikkelijke dwingeland, maar, o! hij weet niet, dat het verderf uit ons, en ons heil bij den Heere onzen God is. - Daar wordt verder onze geloofsleer genoemd: "eene lange, kunstig aaneengeschakelde ketting van drieënstig godgeleerde bepalingen, van voor deugd en geluk onvruchtbare, ja, ongerijmde, maar door bijgeloof, geestelijke heerschzucht en ouderdom vastgeklonken en geheiligde geloofsstukken."

Ds. de Cock predikte de leer van de vrijmachtige verkiezing Gods. Hij mocht deze leer vrijmoedig verdedigen wanneer zij werd tegengesproken. Gezien de schrikwekkende inhoud van bovenstaand citaat valt het niet te verwonderen dat er tegen de leer van de vrijmachtige verkiezing Gods groot verzet en sterke vijandschap rees. Men wilde voor het merendeel niet weten van Gods vrijmachtige verkiezing en verwerping. Ds. de Cock stelde dat zij die deze leer niet leerden verleiders en geen leiders waren. Ds. de Cock zag in de leer van de vrijmachtige verkiezing Gods een bron van troost voor Gods kinderen en tevens de eerste oorzaak van het zalig worden van zondaren. Hij sprak ondermeer als volgt: "Neem de verkiezing weg en gij ontkent den doodstaat van den mensch van nature en stelt in hem een vrijen wil ten goede". Daarom lag deze leer ten grondslag aan al zijn preken en hij kende geen waarachtige Evangelie-prediking zonder de verkiezende liefde Gods.

De vijandschap tegen de leer van Gods vrijmachtige verkiezing en verwerping bleek uit de valse geruchten en de laster die verspreid werd. Er werd ondermeer verteld dat een kandidaat een bezoek aflegde bij Ds. de Cock. Deze kandidaat hoorde onophoudelijk een klein kind in een andere kamer huilen. Uiteindelijk vroeg hij wiens kind dat toch wel was dat zo onophoudelijk hilde. Hij zou het volgende antwoord van Ds. de Cock hebben gekregen: "Dat is één van onze kinderen. Maar laat het schreeuwen! Wij storen ons daar niet aan: het is toch een verdoemeling."

Dit zou aan Ds. de Cock geopenbaard zijn geworden. Hier zien we duidelijk dat de meest ongerijmde zaken omtrent Ds. de Cock en zijn leer werden verteld. En er werd gretig geloof aan gehecht.

Ook over de tekstkeuze van Ds. de Cock werd laster verspreid. Er werd verteld dat hij alleen dusdanige teksten behandelde waarin de leer van de verkiezing aan de orde kwam.

Hij zou dus zeer eenzijdig zijn geweest in zijn tekstkeuze. De zoon van Ds. de Cock die het leven van zijn vader heeft beschreven schrijft evenwel dat uit de preken en schetsen van die tijd blijkt dat zijn vader soms hele preken hield waarin de leer van de verkiezing niet uitdrukkelijk werd genoemd. De Dordtse Leerregels zeggen zelf dat de leer van de Goddelijke verkiezing te zijner tijd en plaats in de Kerk Gods voorgesteld moet worden, met de geest des onderscheids en met godvruchtige eerbiedigheid, heiliglijk, zonder nieuwsgierige onderzoeking van de wegen des Allerhoogsten, ter ere van Gods heiligen Naam en tot een levendigen troost van Zijn volk (Hand. 20 : 27; Rom. 12 : 3 en Hfdst. 11 : 33, 34; Hebr. 6 : 17, 18). Zie D.L., I, 14. In het onderwijs en de prediking van Ds. de Cock had de leer van de Dordtse Leerregels een plaats.

De Cock heeft ook geschreven dat men schier nergens meer hoorde gewagen van de Dordtse Leerregels waarin de dwalingen der Remonstranten bestreden en verworpen worden. Hij heeft geschreven dat vele leraren van mening waren dat er beter gezwegen dan gesproken kon worden van Gods eeuwige verkiezing; het eerste artikel van de Dordtse Leerregels. We willen nog een citaat geven uit zijn "Ernstige en hartelijke toespraak aan mijne landgenoten..." "Is dat tweede, dat Jezus Christus voor dezen alleen gestorven is, niet velen, ja schier allen mag ik zeggen, een steen des aanstoots, zoodat zij zeggen met de ongeloovige Joden: "Dat woord is hard, wie kan het hooren?" "En wil men het derde, dat wij dood in zonden zijn en ormagtig tot eenig goed, niet het koste wat het koste verzachten, zoodat men schier allen, den mensch van God in Christus afdrijvende hem de eerste beginselen zijner bekeering in zich zelve wil doen zoeken? En zoo men nog al voor de leus het woord wedergeboorte gebruikt, wil men wel die, in het 4de artikel uitgedrukt, dat wij door de onmiddellijke en onwederstaanbare werkingen van den H. Geest moeten wedergeboren worden?" "En tengevolge daarvan ook 't geen in het 5de art. is uitgedrukt, dat geen waar geloovige afvallen kan, gelijk zulks alleszins in Gods Woord is uitgedrukt, en steunt op de onveranderlijke volmaaktheden Gods, die in generlei opzigt het werk Zijner handen laat varen?" "Of wil men integendeel algemeen niet liever, God het werk der bekeering uit de handen nemen, den vrijen wil op den troon stellen, God daar afstotende het leven in zijn eigen hand vinden, en zoo door zelf gemaakte godsdienstoefeningen zich eenen weg bereiden naar den Hemel?"

Ds. de Cock wijst er op dat men niet moet verzwijgen hetgeen gezegd moet worden. De gehele raad Gods moet de gemeente voorgesteld worden en niet een gedeelte ervan. Alleen dan zal men kunnen betuigen rein te zijn van het bloed van de hoorders.

Na alles wat we geschreven hebben zal het u niet verbazen dat de Cock tot heruitgave van de Dordtse Leerregels is overgegaan. Hij wilde de onbekendheid met de inhoud van dit belijdenisgeschrift bestrijden. Hij schreef in deze heruitgave een voorrede. Die begint als volgt: "Aan mijne in hun eeuwig heil belangstellende land- en geloofsgenoten." In zijn voorrede schrijft hij over het doel van de heruitgave "Om dan vele onkundigen de oogen te openen, vele zorgeloozen opmerkzaam te maken, vele Godvreezenden te sterken en te vertroosten, in deze, voor de waarachtige dienst van God zoo donkere dagen in ons vaderland, heb ik gemeend, dat het hoogst nuttig en heilzaam kon zijn, om de besluiten van de, onder de Gereformeerden doorluchtigste, beroemdste en algemeenste synode door den druk gemeen te maken en verkrijgbaar te stellen." De Cock wijst er ook op dat de verstandelijke kennis van de Gereformeerde leer zo goed als verdwenen is. Het historisch geloof was schier geweken. De Remonstranten konden zijns inziens alleszins gegrond zeggen dat schier de gehele Gereformeerde Kerk Remonstrants geworden was. We geven nog een citaat uit de voorrede: "Schoon voor eene eeuwigheid bestemd, voor eene eindeloze eeuwigheid, waar het eeuwig wel of wee zal zijn, schoon wij dagelijks gevaar lopen om voor eeuwig weggevoerd te worden in dien poel, die van vuur en sulfer brandt, die den duivel en zijn engelen bereid is, slaapt echter het algemeen Gereformeerd Christendom zorgeloos in dien doodslaap voort, waaruit de meesten, gelijk ik vrees niet zullen ont-

waken, voor dat zij met een rijken man hunne oogen opslaan in de hel, zijnde in de pijn; aanhoudend vrede, vrede roepende zonder gevaar, en daarin door velen hunner hoofden en leiders, regte baälpriesters gesterkt wordende, terwijl er toch niets minder is dan vrede."

De prediking van Ds. de Cock was dus ook prediking van de leer zoals we die vinden in de Dordtse Leerregels. Waar zijn eigen zielsogen voor geopend waren, wat verheerlijkt was geworden in zijn eigen hart en leven, moest hij zijn hoorders prediken. Het is niet zozeer nodig vandaag aan de dag dat de Dordtse Leerregels heruitgegeven worden. In talloos vele Bijbels staan ze immers afgedrukt. Maar het is wel nodig ze te lezen en te herlezen. Te bestuderen. Ze biddend te onderzoeken. Velen zijn helaas onbekend met de inhoud van de Dordtse Leerregels. Daardoor is men vatbaarder voor allerlei wind van leer die met name vanuit allerlei evangelische richtingen ons komt toewaaien. Hoe nodig de jeugd in de leer van de Dordtse Leerregels te onderwijzen opdat zij tegen onbijbelse opvattingen en voorstellingen vanuit de evangelische richtingen gewapend zouden worden. Geve de Heere dat jong en oud de Dordtse Leerregels ter hand mogen nemen. Hij zegene de lezing en overdenking tot eer van Zijn Naam.

Ds. A. van Heteren.

Grieken en barbaren

3

Een boycot

Met droefheid moeten we konstateren dat de verdraagzaamheid jegens de christelijke kerk en haar boodschap afneemt. Haar inbreng wordt nauwelijks meer op prijs gesteld, ja zelfs openlijk tegengewerkt.

Een recent voorbeeld: J.l. 25 mei 1984 werd een bezinningsdag gehouden met het oog op de bestrijding van racisme en diskriminatie. De overheid is er terecht van overtuigd dat minderheden als gastarbeiders en homofielen bescherming verdienen tegen een laaghartige behandeling. Een oude reputatie dat er in Nederland verdraagzaamheid moet zijn, wil men op deze wijze handhaven. Het is ongetwijfeld een lofwaardig streven dat een overheid aandacht geeft aan de problematiek van de minderheden. Het mag ons allen duidelijk zijn dat minderheden bescherming verdienen van de zijde van de overheid tegen allerlei laster, bedreiging en vernedering. Het Woord Gods geeft ten dezen duidelijke richtlijnen: De vreemdeling in de poort, de arme, de weduwe en de wees konden volgens de Bijbel altijd rekenen op de bescherming van Hogerhand. De Heere zou hun rechtzaak wel richten, indien hen zonder oorzaak geweld werd aangedaan.

Wat bleek echter op deze bezinningsdag: dat de voorstanders van gelijke-rechten-voor-allen opeens niet meer zo verdraagzaam waren t.a.v. het reformatorisch christelijke standpunt. Linkse pacifisten en kommunisten hadden tevoren reeds alles in het werk gesteld de komst van één van onze hoogleraren te verijdelen. Het was n.l. gebleken dat hij zich "schuldig" had gemaakt aan diskriminatie van homofielen. De werkelijkheid was: dat hij onlangs gepleit heeft voor de vrijheid van christelijke schoolbesturen homofielen als leerkracht op hun christelijke school te weigeren. Daarom kon men de komst en inbreng van deze hoogleraar niet meer waarderen.

Een opmerkelijk verschijnsel dat zich op allerlei wijzen en plaatsen herhaalt: Terwijl men enerzijds minderheden als Islamieten en homofielen zoekt te beschermen, accepteert men de boycot van een andere minderheid, n.l. van z.g.n. Bijbelgetrouwe christenen.

Terecht merkte tijdens een discussie van de Haagse gemeenteraad een socialistisch raadslid op dat deze chr. geref. hoogleraar om zijn opvattingen over huwelijk, homoseksualiteit en feminisme nooit strafrechtelijk was vervolgd. Zou de gemeenteraad de hoogleraar weren, dan zou hij zelf onverdraagzaam zijn jegens zijn opvattingen en hem dus weer diskrimineren. Dit was nu juist niet de bedoeling van deze bezinningsdag. Begrijpelijk dat het standpunt van dit socialistische raadslid de gemeenteraad in verlegenheid bracht.

Eigenlijk deed zich hier een merkwaardig verschijnsel voor: Terwijl aanhangers van "confessionele" partijen alles in het werk

stelden om de opinie van een christelijke gereformeerde hoogleraar te boycotten, ging een socialist in de verdediging. En volkomen terecht. Wij leven in een z.g.n. democratisch land. Het zou het einde van de democratie betekenen wanneer allen, behalve degenen die zich op Gods Woord beroepen, hun mening zouden mogen geven. Een zeer droevig verschijnsel ook: dat mensen die zich christen-demokraat noemen een geluid dat rechtstreeks voortkomt uit het levende en onveranderlijke Woord Gods niet meer kunnen verdragen. De felheid waarmee in de discussie vragen werden afgevuurd op deze hoogleraar loog er niet om. De christelijke kerk is een huis dat tegen zichzelf verdeeld is geworden.

Terecht heeft iemand naar aanleiding van deze on-christelijke behandeling opgemerkt dat mensen die nog zoeken te leven naar Bijbelse normen steeds meer tot derderangs burgers worden gedegradeerd: Zij moeten van de openbare discussie worden uitgesloten. Bijbelgetrouwe christenen horen dus volgens velen blijkbaar niet meer thuis op een algemene bezinningsdag over verdraagzaamheid. Het strekt de Haagse gemeenteraad nog tot eer dat men de uitnodiging uiteindelijk niet heeft ingetrokken.

De vraag is alleen: hoe lang dit nog zal duren? Het is te vrezen dat men bij een volgende gelegenheid deze "beleidsfout" niet meer zal maken. Zal dat het einde betekenen van de inbreng van reformatorische, Bijbelgetrouwe christenen in de openbare discussie? Het heeft er veel van weg. We moeten ons maar niet te veel vleien met de gedachte dat dit niet zo'n vaart zal lopen. De ontwikkeling verloopt in werkelijkheid stormenderhand. Toen aanhangers van linkse partijen bij het begin van de toespraak van prof. Velema de zaal verlieten, juichte de V.P.R.O. deze handelswijze toe. Men was van mening dat men tegenover "onfatsoenlijke" mensen gerust onfatsoenlijk mocht zijn. De onverdraagzaamheid groeit.

Volgens velen zijn reformatorische christenen niet meer bij de tijd. Het is niet meer "interessant" van hun opvattingen over God en mens en menselijke verhoudingen kennis te nemen. Overigens bleek dit niet uit de talrijke vragen die vanuit het publiek aan onze hoogleraar ethiek werden gesteld.

Reformatorische christenen zijn onverdraagzaam. Ze zijn intolerant tegenover homofielen. Hoe durven ze homofilie in deze tijd nog zonde te noemen? Waarom zou samenwonen buiten het huwelijk niet met dat huwelijk gelijkgesteld mogen worden? Ze zijn onverdraagzaam tegenover andersdenkenden en verkondigen alsmaar dat anderen bekeerd moeten worden. Ze zijn onverdraagzaam omdat ze alleen maar willen weten van die éne Naam die tot zaligheid onder de hemel gegeven is, n.l. de Naam van Jezus Christus, waardoor allen moeten zalig worden. Ze zeggen: buiten Jezus is geen leven maar een eeuwig zielsverderf.

Dat is het beeld dat, mede "dank zij" de massa-kommunikatie bij duizenden post gevat heeft.

Deze christenen zouden dan alleen aanvaardbaar zijn wanneer zij deze bekrompen opvattingen zouden prijsgeven. Ieder mens mag denken en doen wat hij meent te moeten denken en doen. Zo is dat in Nederland. Of men nu tot de Satanskerk behoort of de christelijke gereformeerde Kerk: een godsdienstige opinie is een privé-zaak. Hij mag de ander niet zien te winnen voor de regel die het Woord van God geeft voor leer en leven. In werkelijkheid is hun opinie zelfs geen privé-zaak meer. Wanneer een christelijk schoolbestuur weigert een leerkracht aan te stellen die openlijk voor zijn homofiele praktijken uitkomt en daarmee openlijk in strijd handelt met het klare getuigenis van Gods heilig Woord, dan wordt het door velen die vrijheid niet eens meer gegund.

Wij hebben van onszelf geen geweer in deze strijd. In ons land geldt steeds meer het recht van de sterkste. Van de zijde van de z.g.n. christen-demokraten behoeven we nauwelijks meer enig begrip te verwachten. Er staan mensen op die de meerdere Jozef, n.l. Christus, onze eigen Koning en Wetgever, niet meer kennen of willen kennen.

Want dat is wel een van de meest bedroevende verschijnselen: dat de strijd van zogenaamde "christenen" tegen Bijbelgetrouwe christenen vaak veel feller is dan die van de échte Grieken en barbaren: Getuige

de "verdediging" van het socialistische raadslid in Den Haag, die de behandeling van onze hoogleraar door christen-demokraten, die zich voor hem schaamden, aan de kaak stelde. Een treurige zaak: en toch ook weer in het licht van Gods voorzienigheid (Hij heeft uiteindelijk alle schepselen in Zijn hand en allen moeten Zijn Raad dienen) een verblijdende zaak. God regeert: Beeft gij volken, eert Zijn hoog bestel! We moeten al die kleine dingen maar opmerken. Dat geeft de burger moed.

Er is één Naam tot zaligheid onder de hemel gegeven! Dat beginsel is inderdaad in strijd met het langzamerhand algemeen aanvaarde beginsel van het: laat ieder doen en denken wat hij wil. Laat ieder met rust. Het "dwingt hen in te komen" (Luk. 14 : 23) is inderdaad in strijd met de zogenaamde "humanistische" verdraagzaamheid.

De humanistische verdraagzaamheid en barmhartigheid is wreed. We zouden het toch ook niet kunnen verdragen een blinde, op weg naar de gracht (Matth. 15 : 14), te laten begaan. Wij laten hem dan niet met rust maar bewegen hem om terug te keren. Dat eist het beginsel van de liefde. Liefde die bewogenheid kent met de blinde naaste, tot welke groepering hij ook behoort. Hij heeft een ziel voor de eeuwigheid. Grieken en barbaren, schrijft Paulus, ben ik een schuldenaar (Rom. 1 : 14).

Christenen zullen op de plaats waar God hen gesteld heeft het geheim moeten kennen dat God de Heilige Geest ons alleen vanuit de eeuwige vrijmacht Gods kan leren: God lief te hebben boven alles en de naaste als zichzelf. Laten we dan maar eerlijk voor dat éne Evangelie, die éne heilsweg die inderdaad alle andere "heilswegen" uitsluit, blijven uitkomen. Wij weten vaak niet hoe dat moet. Maar Hij heeft gezegd: Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn, Ps. 32 : 8. Paulus schrijft: Ik schaam mij voor het Evangelie niet want het is een kracht Gods tot zaligheid, een ieder die gelooft: Eerst de Jood en ook de Griek, Rom. 1 : 16.

De apostel mocht zeggen: De liefde van Christus dringt ons, 2 Kor. 5 : 14. Het verwijt van velen wordt gevoed door de leugen van hem die lastert van den beginne, de vader der leugenen, de vorst der duisternis, de duivel. Dat verwijt is: christenen zijn vijanden van de menselijke vrijheid. We herkennen de eerste leugen die in de Bijbel genoemd wordt: God weet dat ten dage als gij daarvan eet, zo zullen uw ogen geopend worden en gij zult als God wezen, kennende het goed en kwaad.

De christelijke kerk wordt geroepen in alle liefde de kwaden te verdragen, 2 Tim. 2 : 24, maar ook deze leugen te ontmaskeren. Niet in ongebondenheid ligt onze vrijheid. De ware vrijheid van onze arme ziel ligt in een gelovige onderwerping aan het gezaghebbende Woord van de levende God! Dan alleen heeft de wereld, ook onze Nederlandse samenleving toekomst. Van deze vrijheid moet en mag de kerk blijven spreken. God en de Koning der Kerk en de Heilige Geest geven haar daartoe het volste recht. En dat recht is uiteindelijk het recht van de Sterkste, van de Heere der heirscharen. Dat is tot heil van Joden, Grieken en barbaren.

Ds. L.W. van der Meij.

Voor de jeugd

Het Zonnekind 89

Beste jongens en meisjes!

"Toen grepen hem de Filistijnen en groeven zijn ogen uit; en zij voerden hem af naar Gaza, en bonden hem met twee koperen ketenen, en hij was malende in het gevangenhuis."

Richt. 16 : 21.

Simson, het Zonnekind. Want dat betekent toch zijn naam. Doch zijn zon is met het verlies van zijn haren, onder gegaan. Zelf was hij in de duisternis terecht gekomen. De HEERE was van hem geweken.

We moeten uit dit alles leren, dat wil ik eerst zeggen voor we verder gaan, dat we van mensen moeten worden afgebracht. Want hoe menigmaal gebeurt het niet dat mensen in mensen opgaan. Ik bedoel: bekeerde mensen. Jullie hebben dat mogelijk wel eens gezien of op de een of andere manier beleefd. Er zijn bekeerde mensen die in hun omgeving een bepaalde naam hebben. Je ziet

er tegen op. Je hebt er grote verwachtingen van. Het worden op de duur een soort goden. Het komt echter niet zelden voor, dat zulke mensen in zware zonden vallen. Dan begint hun zon te dalen. Degenen die eerder met eer overladen werden, worden nu met schande overgoten. Je bent dan in de mensen teleur gesteld. Dat had je van hem of haar niet verwacht.

Wanneer je met iemand omvalt is natuurlijk nooit te prijzen in de man of vrouw waar je mee omvalt. Toch zit daar een goede les in, namelijk deze: Je moet van mensen worden afgebracht, om bij Hem terecht te komen, waar je nooit mee omvalt. Dat is de Heere Jezus Christus. Hij is de meerdere Simson. Hij is Degene die Israël verlossen zou. Daar is Hij voor in de wereld gekomen. Daar heeft Hij Zijn verlossingswerk volbracht. Hij heeft nooit gezondigd. Nooit iets schandelijks bedreven, gelijk Simson dat gedaan heeft en gelijk ieder mens van nature dat doet. Alleen alle mensen zien dat niet. Doch die dat te zien krijgen, wordt het een wonder, dat de Heere Jezus, Die nooit iets onbehoorlijks gedaan heeft, tot schande gemaakt is. Hij is in het openbaar ten toon gesteld aan het kruishout, onze smaadheid dragende. Hij is naakt aan het kruis genageld. Hij Die Zelf alle macht had in de hemel en op de aarde, Die sterker was dan alle schepselen, Die gekomen was om Israël, dat is Zijn uitverkoren kerk te verlossen, kon Zichzelf niet verlossen. Hij wilde Zichzelf ook niet verlossen. Hij kon het niet, omdat Hij Zich daartoe reeds in de eeuwigheid verbonden had. Daarom heeft Hij in de tijd Zich laten binden, opdat Hij ons zou kunnen ontbinden, en in vrijheid zou kunnen doen uitgaan.

Gelukkig zijn degenen die met mensen omvallen en bij de Heere terecht komen, waar men nooit mee omvalt. Integendeel! Welzalig is hij die op Hem bouwt en zich geheel aan Hem vertrouwt.

Jongens en meisjes en ook oudere lezers, hebben jullie dat al leren doen? Want daar komt het tenslotte toch op aan. Uit het leven van Simson is ons tot hiertoe gebleken, dat hij Israël niet verlossen kon. Uiteindelijk kan niet één mens dat. Er staat dan ook niet voor niets in de psalmen;

*Vest op prins en geen betrouwen
Waar men nimmer heil bij vindt.
Zoudt g'uw hoop op mensen bouwen?
Als Gods hand hun geest ontbindt,
Keren zij tot d'aarde weer
En storten in de afgrond neer.*

*Zalig hij, die in dit leven
Jacobs God ter hulpe heeft.
Hij, die door de nood gedreven
Zich tot Hem om troost begeeft.
Die zijn hoop in hachelijkst lot,
Vestigt op de HEER' zijn God.*

Wie door het geloof het oog op de HEERE mag slaan, komt met de HEERE nooit bedrogen uit. Hij is de volkomen Zaligmaker, dat is de volkomen Verlosser.

Hij is het Zonnekind bij uitnemendheid. Hij is de Zon der gerechtigheid. En er is genezing onder de schaduw Zijner vleugelen. Dat wil zeggen: Wie in geloofsgemeenschap met hem verkeren mag, die zit goed. Die verkeert dicht bij de Heere. Die heeft geen kwaad te vrezen. Hij zal dan zichzelf als zwak leren kennen. Krachteloos door eigen schuld, net als Simson. Doch om dan te beleven dat de Heere uit genade Zijn kracht in zwakheid volbrengen wil, opdat men met Paulus zou kunnen zeggen: Als ik zwak ben, dan ben ik machtig, door Christus, Die mij kracht geeft. Men kan dan niet roemen in eigen kracht, wat men toch iedere keer weer zo graag doet, omdat men zulk een zelfbedoelend bestaan heeft. Doch men roemt dan alleen in Christus, Die krachten geeft en van Wie al het volk Zijn sterkte heeft.

Looft God, elk moet Hem vrezen!!!!!!

Ja, dat wil ik toch ook nog even onderstrepen: **Elk moet Hem vrezen.** Daar is niemand van uitgezonderd. Iedereen moet dat doen. Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat iedereen dat nu ook doet. Helaas laten verreweg de meesten hier verstek gaan. Zij vrezen de Heere niet. Doch degenen die dat niet doen, hebben alles te vrezen. Want aan het eind van het leven komt men toch voor God te staan. We kunnen in onze gezonde dagen het voor ons uit trachten te schuiven, doch als het stervensuur aanbreekt, is dat niet meer mogelijk. En wee dan degenen die de Heere

niet neoben gevreesd met een kinderlijke vreze. Dat is Hem van harte hebben gediend. Zij zullen dan hun weg op hun hoofd krijgen. Dat wil zeggen: Zij zullen dan loon naar werken krijgen. Zij zullen dan voor eeuwig verloren gaan.

Doch degenen die de HEERE hebben leren vrezen, en hier op aarde menigmaal vrezen dat zij zoveel te kort schieten in het dienen van de HEERE, die zullen straks uit genade worden beloond en gekroond, om te zingen:

Wij steken het hoofd omhoog en zullen d'eerkroon dragen;

Door U, door U alleen, om het eeuwig welbehagen.

Men zal dan eeuwig stof hebben om de Heere groot te maken.

Doch we gaan weer naar Simson. Toen hij zich machteloos en krachteloos bevond, kwamen de Filistijnen voor de dag. Zij hebben met ogen vol duivels vermaak het aangezien dat deze kale Simson nu niet meer te vrezen was. En wat hebben zij nu gedaan? Hebben zij hem gedood? Dat zou je hebben kunnen verwachten. Doch dat deden zij niet. Zij wilden zich met hun vijand vermaken. Zij wilden met hem spelen, gelijk een kat dit met een gevangen muis pleegt te doen. Want zij grepen hem en groeven hem zijn ogen uit. Simson die van zijn kracht beroofd was, door eigen schuld, werd nu ook van zijn ogen beroofd. Hij werd geheel blind. Dat is een van de ontzaglijke gevolgen geweest van zijn zonde. Wat de Filistijnen deden moest Simson als een straf van God ervaren.

Wat blind-zijn is, weten wij eigenlijk niet, zolang we nog goed kunnen kijken. Je kunt wel even je ogen dicht doen en terwijl je dan niets ziet, je daarbij voorstellen, dat het zo met een blinde gesteld is. Doch om het werkelijk te weten wat het is, moet je blind zijn. En dat is heel erg. Nooit iets kunnen zien. Altijd door een ander geleid te moeten worden. Het bezit van goede ogen is daarom een rijk bezit. Het is een wonder bezit. Oogartsen kunnen het een beetje narekenen hoe alles werkt, maar er is niet een arts hoe kundig ook, die een blinde kan laten zien. Het eigenlijke zien, is en blijft een wonder, een scheppingswonder. We kunnen de Schepper daar nooit dankbaar genoeg voor zijn. En waarom heeft God ons nu ogen gegeven? Opdat wij de werken zijner handen zouden zien en ons daarin zouden verlustigen. Want:

Des HEEREN werken zijn zeer groot

Wie ooit daarin zijn lust genoot,

Doorzoekt die ijd'rig en bestendig . . .

Doch wij zijn gevallen mensen. De val is met zien begonnen. Eva zag dat die verboden vrucht begeerlijk was om verstandig te maken. En toen zij door de oogpoort de begeerlijkheid had laten opkomen, is het met haar van kwaad tot erger gegaan. En nu leven wij allemaal na de val. Simson ook. Hij heeft met zijn ogen naar die vrouw gekeken. Zij was begeerlijk in zijn ogen en het is hem ook tot een val geworden. Wij geven onze ogen ook de kost. Dat is een bepaalde uitdrukking. Doch wat is dat voor een kost, die onze ogen voorgezet wordt? Het verbodene wordt als een lekkernij gretig verslonden door de ogen. Ogen zijn gelijk lenzen van een fototoestel. De sluiting gaat een fraktie van een seconde open. Doch het beeld is vastgelegd in die donkere kamer en de duivel ontwikkelt de foto wel. En zo dragen we in stilte heel wat beelden met ons mee, die zo van tijd tot tijd onder onze aandacht komen. De ogen verleiden ons dan tot zonde.

Het zijn invalspoorten, waardoor de vorst der duisternis zich iedere keer weer toegang verschaft. Dit lijkt mij toch echt wel een zaak om ook eens over na te denken. Ik gun jullie daartoe graag de tijd en ga daarom nu mijn schrijven maar weer beëindigen. Een hartelijke groet van jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Boekbespreking

Wulfert Floor: **Tweede verrassende nalezing**
uitgave van Den Hertog b.v. - Houten

Dit boek bevat 26 nagelaten oefeningen van Floor, die nog niet eerder zijn uitgegeven. Het is een vervolg van de bundel van 25 nagelaten oefeningen, die in 1982 onder de titel **Een verrassende nalezing** is uitgegeven. De oefeningen zijn in handschrift in het bezit van een kleinzoon van Floor.

Floor is nog bekend als oefenaar. Zijn

oefeningen worden nog steeds gelezen. Ook het boek van 1982 heeft veel belangstelling gekregen. Dat is te begrijpen. Floor wist op een eenvoudige wijze de Schrift te verklaren en toe te passen en te spreken naar het hart van Jeruzalem.

De oefeningen kenmerken zich door een blijvende frisheid ook voor de lezer van nu. Zo schrijft Prof. Dr. C. Graafland in een Voorwoord. Hij zegt verder: Met het oog op dit laatste viel het ons op, dat in sommige oefeningen Wulfert Floor ingaat op de toestand van land en volk in die dagen. De oefeningen zijn geschreven in de winter van 1846/47 en het daarop volgende voorjaar. Kennelijk is dit een moeilijke periode geweest, waarin naast epidemieën ook een grote werkeloosheid onder het volk was. Wulfert Floor ziet dit als een oordeel van God over het volk en de kerk van Nederland. Wellicht heeft hij de oefening over Exodus 17 : 1-7, die hij "bij een bijzondere gelegenheid" gehouden heeft, met het oog hierop geschreven. Meerdere malen noemt hij ook de zonden van het volk bij de naam en roept hij in de naam des Heeren op tot bekering.

Wat de teksteus betreft, blijkt dat op een beperkte wijze rekening is gehouden met het z.g. kerkelijk jaar. Met de adventstijd wordt geen rekening gehouden, maar des te meer met de lijdensweken. Omdat de oefeningen zijn gedateerd, kunnen wij zien, dat in alle zeven lijdensweken een oefening is geschreven over het lijden en sterven van de Heere Jezus. Dan zijn er ook nog enkele Kerst- en Paaspreken. Voor het overige is het vrije stof.

De laatste oefening heeft geen bepaalde tekst. Zij handelt over de kerk en sluit enigermate aan bij Zondag 21 van de Heidelbergse Catechismus, zonder dat deze uitdrukkelijk wordt genoemd. Wat ons in deze laatste oefening opviel is, dat Floor enerzijds erkent, dat Gods oordeel gaat over de kerk, maar anderzijds blijk geeft van de hoop op een nieuwe bloeitijd in de toekomst. Daarin sluit hij aan bij de latere vertegenwoordigers van de Nadere Reformatie. Dat Floor met name op die periode georiënteerd was, blijkt, wanneer hij zijn hoorders verwijst naar J. Verschuier en zijn **Bevindelijke Godgeleerdheid** (1738).

Tot zover Prof. Graafland. De gedachte dat er nog een bloeitijd voor de kerk des Heeren aanbreekt en dat nog vele jongeren en ouderen tot de Heere bekeerd zullen worden leeft nog in de kringen van Gods volk.

We behoeven verder dit werk van de landbouwer van Driebergen niet aan te bevelen.

In zijn dagen gingen velen tot de afscheiding over, maar Floor bleef met anderen getrouw arbeiden in de Hervormde kerk. Hij leeft nog voort door zijn nagelaten werken. Hij moge ook nu nog tot zegen van velen gesteld worden.

Het boek is in groot formaat uitgegeven en telt 278 blz. Het kost gebonden f 39,50.

Een wandel met God 12.

Levensbeschrijving
van
Ds. J.J.A. Ploos van
Amstel

VI. Arbeid en strijd (III)

Zoals bij een zwoele zomeravond, als de lucht zwaar geladen is, de bliksemstralen van alle kanten neerschieten langs de horizon, totdat op eens de bliksem overkomt en het onweer losbreekt boven uw hoofd, zo ook zagen tal van Gereformeerde leraars en kerkeraden de strijd naderen en de conflicten komen. Een bliksemstraal, die heel het land deed daveren, sloeg in te Amsterdam. De kerkeraad aldaar weigerde attesten af te geven aan de leerlingen der moderne predikanten om elders te worden aangenomen. 't Classicaal Bestuur was op zijn hand, doch 't Provinciaal Kerkbestuur gelastte op 26 oktober 1885, binnen 6 weken de gevraagde attesten te verlenen. De Kerkeraad weigerde 6 november. De Synodale commissie gelastte hierop op 24 november, dat vóór 8 januari de stukken moesten worden uitgereikt, anders zouden schorsing en afzetting volgen. Nu besloot de Kerkeraad om zijn commissie, die in

Amsterdam als Kerkvoogdij optreedt, te gelasten hem, ook al werd hij, omdat hij poogde de gemeente bij Gods Woord te houden, - geschorst en afgezet, toch te blijven erkennen. Met 80 stemmen werd op 7 december dit voorstel aangenomen. Dan ach, hiermee was een wapen in handen gegeven aan de orthodoxen, die in de attestatiekwestie zich niet tegenover de Gereformeerden durfden stellen en toch buiten conflict wensten te blijven. Zij protesteerden hevig tegen dit h.i. revolutionair besluit en, waar deze groep meester was in het Classicaal Bestuur van Amsterdam, greep zij naar de macht om leraars en opzieners provisioneel te schorsen, als misdrijven ontdekt werden van hoogst ergerlijke aard, en bij vonnis van 4 januari 1886 werden de 80 Kerkeraadsleden, die vóór de wijziging in de beheersinstructie hadden gestemd, provisioneel geschorst wegens - "t klinkt curieus: - "verregaande onrechtzinnigheid". Zo wist men op 4 januari de op 8 januari dreigende schorsing wegens het weigeren om ongelovige mensen de toegang tot het Heilig Avondmaal te helpen verschaffen - zeer handig voorkomen. Nochtans was de verontwaardiging bij schier al wat orthodox was, groot. Het regende adressen van sympathie aan de geschorsten en protesten bij de Synode, die in hoger instantie zou hebben te beslissen. Ook Ds. Ploos gevoelde zich geheel solidair met de Amsterdamse Kerkeraad, en met bijna alle orthodoxe predikanten en kerkeraadsleden der Classis Dokkum tekende hij een adres, waarin zij uitspraken, dat zij de schorsing der broeders hun aangedaan rekenden, en bij hun eventuele afzetting met de Synodale Hierarchie zouden breken.

Ploos van Amstel schreef een tractaatje, getiteld: "De Amsterdamse kwestie eenvoudig toegelicht door Ds. J.J.A. Ploos van Amstel te Reitsum", dat, voor geringe prijs verkocht, door duizenden werd gelezen. Zes drukken vlogen weg. De toon is hoogst populair.

Een proeve:

"Nu begrijpt toch ieder wel, dat geen huisvader zijn huisgezin kan regeeren, als hij in een kast gestopt wordt. Zoo ook: of een ouderling moet de macht hebben, waar het plicht is, te weren, of anders mag hij er niet bij zijn. Hij mag niet zitten tot een spot. Daar is de bediening te heilig voor. Wij mogen niet met het heilige spelen. Een ouderling heeft zijn ambt van den Heere. Hij moet God rekenschap geven van de wijze, waarop hij zijn ambt vervuld heeft. Hij moet toezien, dat de sacramenten niet ontheiligd worden en de toorn Gods over de gemeente niet worde ontstoken".

En verder:

"Er bestaat n.l. in onze Kerk de vrijheid om met een attest van goed gedrag van zijn kerkeraad elders aangenomen te worden. Die vrijheid heeft velen mooi toegeleken, maar ze was verkeerd. Ze ging uit van de gedachte, dat geloof en ongeloof dezelfde vrijheid moesten genieten. Daardoor werd de deur voor 't ongeloof wijd open gezet. Daarbij werd de consciëntie in slaap gewiegd. Aan de ene kant genoot men voor zichzelf vrijheid, in een naburige plaats belijdenis af te leggen, dus dat was een voordeeltje, maar een voordeeltje veel te duur betaald: want als prijs moest er voor gegeven worden: de vrijheid en het recht der plaatselijke kerken. Men gaf bewijzen van zedelijk gedrag aan degenen, die men niet zelf dorst aannemen. Men schepte de dieven van de voordeur af en liet ze de achterdeur inkomen, om, in huis zijnde, u hartelijk uit te lachen, dat gij de voordeur zo goed vast hield! Door zulke dingen is de Kerk vreselijk tot een spot geworden!"

Desgelijks:

"Men zegt: er zijn al zovele ongelovigen in de Kerk, laat de anderen ook maar toe. Denk eens, dat er een doorbraak plaats heeft en iemand zou zeggen: er is nu toch al zoveel water in de polder, wat zullen wij nog een dijk maken? Nee - eerst wordt de breuk geheeld en dan gaat men het ingelopen water uitpomp. Zo gaat alles naar orde en regel". En wederom:

"De attesten moesten gegeven worden en toch - de kerkeraad kon die niet afgeven. Over deze zaak zou nader gehandeld worden en wel op 4 januari van dit jaar. Maar eer daarover gehandeld werd, werd op 4 januari een schorsing uitgesproken om in te gaan 12 uur 's middags. Maar hoe is 't mogelijk, vraagt

menigeen? Ja, dat lijkt vreemd, maar toch is het zo. Eer men zich finaal uitspreken kon, is men geschorst.

Maar waarom dan? Waarom eigenlijk? dat weet de Heere, de grote Rechter alleen: Het lijkt wel, alsof de satan in de besturen gevaren is, want zij hebben alle wet en recht vertreden en niet gevraagd naar Gods Woord noch naar de Reglementen".

En eindelijk:

"Wij vragen: Wat geven eerlijke lieden om extra-slot of een nachtbel? Zij mogen een weinig beledigd zijn om hun gekwetst eerlijksgevoel; maar een dienstbode, die boos wordt over sluiting, heeft zich ver-raden. Het Classicaal Bestuur heeft zich lelijk aan de kaak gesteld".

"Dat kerkeraadsbesluit was een onschuldig ding, tenzij de tegenpartij kwaad in de zin had. Zodra men dan ook de gelovigen verbannen had, liet men aanstonds de deur open voor de vijanden des kruises om die met vlag en wimpel in te halen. Wij vragen in onnozelheid: wie zou hij zijn, die zulke lieden binnen laat?"

En dan sprak hij uit wat in duizenden harten leefde:

"Ons hart schreit van droefenis en innige smart. Zij die wij nog altijd hielden voor zonen des huizes hebben de rol van een verrader gespeeld. Zij hebben de zonen des huizes verdreven en de muitelingen tegen Christus in huis gehaald. De daad van het Classicaal Bestuur is een gruwel, waarover de Heere zijn oordeel zal uitspreken, ze is een vuur, dat ontstoken is om een brand te veroorzaken, die jaren lang zal duren; ze heeft broeders van broeders vervreemd en

Na een langdurige ziekte, met geduld gedragen, heeft de Heere tot Zich genomen, op 9 oktober 1984, onze geliefde Vader, Groot- en Overgrootvader

JACOB TAMMINGA, V.D.M.

Weduwnaar van Geertje Tamminga, in vrede ontslapen op 20 september 1981.

in zijn 78ste jaar.

Vader mocht 53 jaar lang het evangelie van vrije en soevereine genade bedienen; nu mag hij zelf ten volle ondervinden hoe rijk arme zondaren worden door de rijkdom van Christus. Psalm 16 : 6: "De snoeren zijn mij in liefelijke plaatsen gevallen, ja, een schone erfenis is mij geworden."

Burlington, Ontario: Johan en Corrie Tamminga
Margaret
Jack en Nel
Peter en Mary
Anthony en Grace (verloofde)
David
Carolyn

Ethel, Ontario: Hennie en Jannes Brink
John en Margaret
Marion
Paul en Laurie

Edmonton, Alberta: Jannie en Peter Schouls
Tim en Rita (verloofde)
Lynn
Michelle

Vineland, Ontario: Margreet en Carl Schouls
Debby
Brenda

en zes achterkleinkinderen.

De begrafenis heeft plaats gevonden op het kerkhof bij de Free Reformed Church in Mitchell op zaterdag 13 oktober, voorafgegaan door een rouwdienst in de kerk te Ancaster, geleid door Ds. A. Baars van Dundas.

Correspondentie adres:
J.D. Tamminga,
1324 Rosseau Place,
Burlington, Ontario, L7P 3N2
Canada.

mannen "afgemaakt", die pal stonden voor de ere Gods".

De conclusie des schrijvers is, dat gelovigen en ongelovigen nu "uit elkander moeten gaan en niet langer bij elkander moeten blijven". Hij schreef dit op 5 februari 1886 - 4 dagen later brak Reitsum. -

Eer dat we echter deze hervormingsdaad beschrijven, vestigen we nog de aandacht op een eigenaardig verschijnsel in de kerkelijke strijd: de Friesche gereformeerde predikantenvereniging, wier volijverig lid en secretaris onze Ploos is geweest.

Doch over haar een volgend hoofdstuk.

GEZINS-OF HUWELIJSBIJBEL

Een groot - formaat - uitgave,
18,5 x 28 cm, in de niet gere-
viseerde of gemoderniseerde

STATENVERTALING

Volledig in overeenstemming met
het oorspronkelijk geschrevene.
Heldere, duidelijk leesbare letter,
prijs **f 49,50**

Idem met Psalmen en Formulieren
f 66,-

Idem, met echt zilveren hoeken
en sloten in stevige leren omslag
f 495,-

Verkrijgbaar in de bekende boek-
handel of rechtstreeks te bestel-
len bij de

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING

ANTWOORDNR. 18 3300 WB DORDRECHT

Wel eens op TEXEL geweest?

Beslist de moeite waard.
Bos, duinen, zee, vogel-
broedplaatsen,
visgelegenheden, etc.,
en ... rust.

U kunt op
'DE VERRASSING'
gebruik maken van

volledig pension voor
groot en klein.

Prijzen v.a. f 285,- p.w.
Of u kunt kiezen voor
een bungalow met alle
komfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers
speciale voor- en
naseizoenprijzen.

Vraag vrijblijvend onze
kleurenfolder aan.
Tel. 02223-661 of 391.

ONRUST? ANGST? PRIKKELBAAR?

Onze geheel
plantaardige
zenuwtabletjes
hebben een rust-
gevende en kal-
merende werking.
Gewenning is ook bij
langdurig gebruik
niet te vrezen.
Kuur voor een maand
f 20,-.

DROGISTERIJ SIKKING

Barrevoetstraat 5,
2011 WL Haarlem
Tel. 023 - 312882/
324606.
Postgiro 190609.

Dagje uit met de vereni-
ging?

Een bruikbaar idee:
een vleesfondue-avond;
een vorstelijk lopend
buffet; een stijlvol ver-
zorgd diner of koffie-
tafel in 'IRENE'; gezell-
ig, vakkundig, betaal-
baar en ... in eigen
kring!

HOTEL - REST.

'IRENE'

Fam. Bostelaar
ELSPEET
tel. 05779 - 1236

Het adres voor
al Uw goede boeken

Stationssingel 50
Tel. 08385 - 13978
Postbus 177
3900 AD Veenendaal

Een verantwoord adres voor al uw

HUISHOUDELIJKE APPARATEN

- de BESTE merken voor een lage prijs.
(SIEMENS, ESTA, GRAM, LIEBHERR,
MIELE, VELO)
- service en bezorging door heel Nederland.

VINK-WITGOED-WESTBROEK

Dr. Welferweg 17 - Westbroek - Tel. 03469 - 1459, b.g.g. 1209

